

JUST RiGHT

ฉบับที่ 003 พฤษภาคม 2559

จดหมายข่าวสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

มาตรฐานระหว่างประเทศ กับการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด

Cover story

- ข้อกำหนดกรุงเทพกับการดำเนินงานของ TIJ ในมุมมองของ Dr.Barbara Owen ผู้เชี่ยวชาญด้านอาชญาวิทยาและกัลนทวิทยาจากสหรัฐอเมริกา

Highlight

- สหประชาชาติรับรองสถานะ TIJ เป็นหน่วยงานในเครือข่ายแผนงานสหประชาชาติด้านการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา

Article

- รู้จักกับข้อกำหนดโตเกียว (Tokyo Rules) กับการลงโทษโดยไม่ใช่เรือนจำ
- The Nelson Mandela Rules ก้าวใหม่ขอมหาราชทัณฑ์

In focus

- TIJ และ UNODC เปิดตัวโครงการร่วมเพื่อการต่อต้านการค้ามนุษย์ในอนุภูมิภาคสุมาตรา

Opinion

- มายาคติเกี่ยวกับ “ผู้หญิงชู้กูด”

BEDTIME STORIES

The Light Princess

The Pandora Box

Princess and the Pea

หลังจากที่ได้รับความไว้วางใจจากสถาบันเพื่อความยุติธรรมให้ประเทศไทย ผมได้ตัดสินใจเข้าไปหาข้อมูลในก้นหีบถาดหนัง จังหวัดชลบุรี เพื่อสอบถามและทำความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิต ความหวัง และความฝัน ของผู้ต้องงังหญิงที่ต้องเลี้ยงลูกอยู่ในคุก แนวความคิดหลักของภาพทั้ง 3 ภาพคือ **“ความเป็นแม่”** ที่ไม่ว่าที่ยุค ที่สมัยไม่ว่าจะอยู่ที่ใด ความเป็นแม่ก็ไม่มีวันเปลี่ยนแปลง

3 ความฝันของแม่ จากก้นหีบถาดหนัง ได้ถูกนำมาเป็นการจัดวางองค์ประกอบ ของภาพทั้ง 3 ภาพ โดยใช้การเล่าเรื่องจากนิทานคลาสสิกที่แม่เล่าให้ลูกฟังก่อนนอน

ถ่ายภาพโดย
คุณธีระ-ฉัตร โพธิ์สิทธิ์ (ทอม)
ช่างภาพแฟชั่นและนิตยสาร

เมื่อเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมา TIJ ได้ลงนามข้อตกลงความร่วมมือกับสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ ณ สำนักงานสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย ซึ่งเท่ากับเป็นการรับรองสถานภาพให้ TIJ เป็นหนึ่งในสถาบันเครือข่ายแผนงานสหประชาชาติด้านการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา (United Nations Programme Network Institute on Crime Prevention and Criminal Justice-PNI) นับเป็นสถาบันเครือข่ายฯ แห่งที่ 18 ของโลก และแห่งแรกในภูมิภาคอาเซียน

ความสำเร็จในการยกระดับองค์กรสู่สากลนั้น จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากขาดการสนับสนุนจากรัฐบาลไทยและการยอมรับในบทบาททางวิชาการของ TIJ จากหน่วยงานพันธมิตรทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงหน่วยงานเครือข่ายสหประชาชาติอื่นๆ ที่ร่วมงานกันมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในการส่งเสริมการอนุมัติข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง หรือข้อกำหนดกรุงเทพ ซึ่งเราให้ความสำคัญมาตลอดตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสถาบันฯ

ใน Just Right ฉบับนี้ TIJ จึงเลือกที่จะนำเสนองานเกี่ยวกับมาตรฐานระหว่างประเทศด้านการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด ประกอบด้วย ข้อกำหนดกรุงเทพ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ฉบับปรับปรุงใหม่ ซึ่งที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติได้มีมติเป็นเอกฉันท์รับรองเมื่อปลายปี 2015 และให้ใช้ชื่อว่าข้อกำหนดเนลสันแมนเดลา และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการที่มีใช้การคุมขัง หรือข้อกำหนดโตเกียว ด้วยเพราะเราเชื่อมั่นว่า ข้อกำหนดสหประชาชาติทั้งสามฉบับล้วนมีความสำคัญ และเป็นส่วนประกอบของกันและกันในการกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดให้มีมาตรฐาน เหมาะสมต่อการพัฒนาพฤติกรรมดี เพื่อให้ผู้กระทำผิดนั้นสามารถกลับออกไปใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขและไม่กระทำผิดซ้ำอีก

ผมขอฝากให้ท่านผู้อ่านติดตามงานของเราในช่วงเวลาสำคัญที่ TIJ กำลังปรับบทบาทเพื่อสอดคล้องกับสถานะใหม่นี้ เพราะแรงสนับสนุนของทุกท่านเป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างความก้าวหน้าในงานด้านความยุติธรรมทางอาญาร่วมกันต่อไป

ดร. กิตติพงษ์ กิตยารักษ์

ผู้อำนวยการ
สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน)

4-5

Cover story

4-5

ข้อกำหนดกรุงเทพกับการดำเนินงานของ TIJ ในมุมมองของ Dr. Barbara Owen ผู้เชี่ยวชาญด้านอาชญาวิทยาและกิตนวิทยาจากสหรัฐอเมริกา

Movements & Activities

6-7

Highlight

8-9

สหประชาชาติรับรองสถาน-TIJ เป็นหน่วยงานในเครือข่ายแผนงานสหประชาชาติ ด้านการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา

Article

- รู้จักกับข้อกำหนดโตเกียว (Tokyo Rules) กับการลงโทษโดยไม่ใช้เรือนจำ **10-11**
- The Nelson Mandela Rules ก้าวใหม่ของงานราชทัณฑ์ **12-13**

In focus

14

TIJ และ UNODC เปิดตัวโครงการร่วมเพื่อการต่อต้านการค้ามนุษย์ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

Opinion

15

มายาคติเกี่ยวกับ “ผู้หญิงจู้ๆ”

“เราต้องมีมาตรการสนับสนุนให้ผู้กระทำผิดมีทุนทางสังคม
ที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข”

ข้อกำหนดกรุงเทพฯ กับการดำเนินงานของ TIJ

ในมุมมองของ Dr. Barbara Owen
ผู้เชี่ยวชาญด้านอาชญาวิทยา
และทัณฑ์วิทยาจากสหรัฐอเมริกา

Dr. Barbara Owen

*Professor, Department of Criminology,
California State University- Fresno*

ในโอกาสที่ข้อกำหนดกรุงเทพฯ ได้ประกาศใช้มาแล้ว เป็นระยะเวลา 5 ปี ในเดือนธันวาคม 2558 ที่ผ่านมามี คดีว่าการดำเนินงานที่ผ่านมามีความสำเร็จอย่างไรบ้าง

ข้อกำหนดกรุงเทพฯ (Bangkok Rules) เป็นจุดเริ่มต้นของการให้ความสำคัญคุ้มครองด้านสิทธิมนุษยชนแก่ผู้ต้องขังหญิงอย่างเป็นรูปธรรม และจุดประกายให้นานาชาติหันมาให้ความสำคัญกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังภายใต้กรอบสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง แนวทางการปฏิบัติของข้อกำหนดกรุงเทพฯ นั้น เป็นเสมือนกรอบความคิดที่บุคคลในทุกภาคส่วน ทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในกระบวนการยุติธรรม องค์กรภาคประชาชน และนักวิชาการ สามารถใช้อ้างอิงในการอภิปรายและขับเคลื่อนการพัฒนา ร่วมกัน อีกทั้งยังกล่าวได้ว่าเป็นคู่มือการปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริงสำหรับทั้งผู้กำหนดนโยบาย และผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ขณะเดียวกัน การผลักดันให้มีมาตรการเฉพาะที่เหมาะสมสำหรับผู้ต้องขังหญิง ยังเป็นการส่งเสริมแนวคิดในการพัฒนาหลักปฏิบัติ ที่คำนึงถึงบริบทเฉพาะของผู้ถูกคุมขังกลุ่มอื่นๆ ในเวลาต่อไปด้วย

TIJ ควรจะมุ่งเน้นการดำเนินงานในด้านใดในระยะต่อไป

ที่ผ่านมา TIJ มีบทบาทเป็นผู้นำในเวทีระดับโลกในเรื่อง การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในมาตรการที่เป็นการคุมขัง แต่อาจพิจารณาส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมาตรการที่มีใช้การคุมขังให้มากขึ้น ซึ่งหมายรวมถึงมาตรการ บำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิด สนับสนุนทางด้านการศึกษาอบรม โอกาสในการประกอบอาชีพ โดยคำนึงถึงบริบททางเพศและสังคม ที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ ควรขยายขอบเขตการดำเนินงาน ให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญอื่นๆ เช่น การปรับปรุงมาตรการ สำหรับเด็กและเยาวชน การพัฒนามาตรฐานสำหรับเรือนจำที่ดี ซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมฝึกอบรมและสร้างเสริมศักยภาพ การศึกษาวิจัยเชิงนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ตลอดจน การเสริมสร้างความตระหนักและความร่วมมือในเวทีนานาชาติ

อยากให้แนะนำตัวอย่างการดำเนินโครงการที่มีผลตอบรับดีในต่างประเทศ ซึ่ง TIJ สามารถนำมาศึกษา และประยุกต์ใช้กับบริบทพื้นที่อื่น ๆ

ในประเทศอังกฤษ โครงการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดของ Dr. Stephanie Covington เป็นโครงการที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นการบุกเบิกการพัฒนาแนวปฏิบัติที่มีการออกแบบมาตรการ ให้มีความเหมาะสมกับบริบทที่แตกต่างกันของหญิงชาย โดย Dr. Covington มีมุมมองว่าการทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหาของผู้กระทำผิดต้องศึกษาประสบการณ์ชีวิตและบริบททางสังคมของผู้กระทำผิดด้วย โดยได้ตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจว่าการติดยาเสพติดเป็นผลมาจากการขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการทางสังคม ซึ่งก็เห็นว่าควรมีการจัดทำโครงการในลักษณะเดียวกันกับสหรัฐอเมริกาด้วย

ในประเทศไทย ผู้กระทำผิดหญิงจำนวนมากได้รับโทษจำคุกเป็นระยะเวลานานกว่า 10 ปี มีข้อเสนออย่างไร สำหรับกระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้กระทำผิดกลุ่มดังกล่าว

นอกจากประเด็นเรื่องเพศภาวะ การบำบัดฟื้นฟูจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้กระทำผิดอย่างครอบคลุม ทั้งความสัมพันธ์ในครอบครัว ชุมชน บทบาทในสังคม นอกจากนี้ ยังต้องพิจารณาถึงบริบททางสังคม และวัฒนธรรมที่มีส่วนสนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพด้วย

ควรสนับสนุนให้มีการลดทอนความผิดทางอาญา สำหรับการกระทำผิดที่ไม่มี ความรุนแรงหรือไม่ เช่น กรณีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ก่อนอื่นเราต้องตอบให้ได้ว่า จุดมุ่งหมายของการลงโทษผู้กระทำผิดโดยการกักขังให้อยู่ในเรือนจำคืออะไร และสังคม จะได้รับประโยชน์อย่างไรจากมาตรการดังกล่าว

โดยส่วนตัวมองว่าการจำคุกอาจยังมีความจำเป็นสำหรับกลุ่มที่มีแนวโน้มจะเป็นอันตรายร้ายแรงต่อสังคม แต่ในกรณีอื่นๆ โทษจำคุกอาจไม่มีความจำเป็น อีกทั้งเป็นการซ้ำเติมผู้กระทำผิดที่มักเป็นกลุ่มผู้อายุน้อยหรือผู้ด้อยโอกาสและส่งผลกระทบต่อ การพัฒนาสังคม เนื่องจากมาตรการที่เป็นการคุมขังเป็นการลดทอนโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของผู้ได้รับโทษ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการกลับเข้าสู่สังคม

ตัวอย่างการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ลดทอนโทษทางอาญา สำหรับการกระทำผิดเล็กน้อย โดยใช้มาตรการในชุมชน แทนการจำคุก ซึ่งมีผลทำให้ผู้กระทำผิดหญิงกว่าครึ่งไม่ต้องถูกส่งไปรับโทษในเรือนจำ สิ่งสำคัญคือเราต้องมีมาตรการสนับสนุน ให้ผู้กระทำผิดมีทุนทางสังคมที่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิต ได้อย่างปกติสุข สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเป็นที่พักพิงของสมาชิกในครอบครัว โดยไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก

แนะนำหนังสือ

ผลงานหนังสือ เรื่อง "In Search of Safety: Confronting Gendered Inequality in Women's Prison" โดย Barbara Owen ร่วมกับ James Wells และ Joycelyn Pollock มีเนื้อหาเกี่ยวกับผลการศึกษาวิจัย ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำของสหรัฐอเมริกาจากประสบการณ์ มากกว่า 10 ปี โดยการศึกษาวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุน จาก National Institute of Justice และ National Institute of Corrections ของสหรัฐอเมริกา และคาดว่าจะได้รับการตีพิมพ์ในปลายปี 2559 นี้

TIJ ร่วมเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมและกิจกรรมคู่ขนานในการประชุม ICAD 2

TIJ ร่วมเป็นเจ้าภาพการประชุมเชิงปฏิบัติการและนิทรรศการระหว่างประเทศเพื่อผลักดันแนวทางปฏิบัติสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาทางเลือกสู่การปฏิบัติ ครั้งที่ 2 (ICAD2) ระหว่างวันที่ 18 – 24 พฤศจิกายน 2558 เพื่อสร้างความเข้าใจและเสริมสร้างแนวทางปฏิบัติในการผนวกหลักการพัฒนาทางเลือกเข้าไปสู่แผนการพัฒนาในระดับประเทศและระหว่างประเทศและการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยส่งเสริมการปลูกพืชเมืองหนาวและพืชเศรษฐกิจอื่นทดแทนพืชเสพติดในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งผู้เข้าร่วมจากนานาชาติกว่า 130 คน ได้มีโอกาสเดินทางไปดูวิถีชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่โครงการบริเวณใกล้ชายแดนไทย – พม่า

นอกจากนี้ TIJ ยังได้ร่วมกับ UNODC จัดกิจกรรมคู่ขนานในหัวข้อ “หลักนิติธรรมกับการพัฒนาทางเลือก การเสริมสร้างความเข้มแข็งของหลักนิติธรรมเพื่อบรรลุผลสำเร็จในการพัฒนาทางเลือกด้านการทดแทนการปลูกพืชเสพติด” เพื่อเล่าประสบการณ์และผลสำเร็จของโครงการพัฒนาทางเลือกในพื้นที่ห่างไกล ในงานนี้ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ทรงร่วมเป็นวิทยากรอภิปรายกับผู้เชี่ยวชาญจากนานาประเทศ

กิจกรรมคู่ขนาน หัวข้อ The Way towards Drug Policy Reform: Regional Perspectives from Southeast Asia and Latin America

เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2558 ผู้แทน TIJ ร่วมกับคณะผู้แทนถาวรแห่งประเทศไทยประจำสหประชาชาติ ณ กรุงเวียนนา คณะผู้แทนถาวรแห่งประเทศไทยประจำสหประชาชาติ ณ กรุงเวียนนา หน่วยงาน International Drug Policy Consortium (IDPC) และ Penal Reform International (PRI) จัดกิจกรรมคู่ขนาน ระหว่างการประชุมสมัยพิเศษ (reconvened session) ของคณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยยาเสพติด (CND) สมัยที่ 58 และ คณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา (CCPCJ) สมัยที่ 24 ในหัวข้อ “The way towards drug policy reform: Regional perspectives from Southeast Asia and Latin America” ณ สำนักงานสหประชาชาติ กรุงเวียนนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ว่าด้วยการนำนโยบายการใช้มาตรการที่มีใช้การคุมขัง ไปใช้กับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดระหว่างภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และละตินอเมริกา ซึ่งเป็นนโยบายที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาผู้ต้องขังล้นคุกและมีความสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนมากยิ่งขึ้น

ในโอกาสนี้ ดร. พิเศษ สอาดเย็น ผู้อำนวยการสำนักกิจการต่างประเทศและประสานนโยบาย ได้นำเสนอแนวทางการใช้มาตรการดังกล่าวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และพัฒนาการด้านกฎหมายของประเทศไทยเพื่อสนับสนุนมาตรการข้างต้น

สัมมนาวิชาการ หัวข้อ “AEC and the Implication of Changes in Tax and Customs Regulations”

วันที่ 21 มกราคม 2559 TIJ ร่วมกับมูลนิธิป้องกันอาชญากรรมแห่งเอเชีย (ประเทศไทย) และมูลนิธิป้องกันอาชญากรรมแห่งเอเชีย (ประเทศญี่ปุ่น) จัดสัมมนาวิชาการ เรื่อง “AEC and the implication of change in tax and customs regulations”

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักธุรกิจชาวญี่ปุ่น มีความรู้ความเข้าใจต่อแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงด้านกฎระเบียบและนโยบายด้านภาษีและศุลกากรของประเทศไทย ภายหลังจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community - AEC) ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการเตรียมความพร้อมของธุรกิจให้เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงกฎหมายและนโยบาย รวมถึงส่งผลดีต่อเศรษฐกิจไทยและเศรษฐกิจภูมิภาคโดยรวม

งานสัมมนาวิชาการ “ข้อกำหนดโตเกียวกับก้าวใหม่ของงานคุมประพฤติ”

วันที่ 11 มกราคม 2559 สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) ร่วมกับกรมคุมประพฤติ จัดการสัมมนาทางวิชาการ ในหัวข้อ “ข้อกำหนดโตเกียวกับก้าวใหม่ของงานคุมประพฤติ” มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อกำหนดโตเกียวและเสนอแนะทิศทางในการพัฒนางานคุมประพฤติไทยในอนาคต

ดร. กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ผู้อำนวยการ TIJ ได้กล่าวปาฐกถาพิเศษ ในหัวข้อ “การอนุวัติข้อกำหนดโตเกียว: ความสำเร็จความท้าทาย และก้าวต่อไป” โดยเน้นย้ำถึงความสำคัญของการลงโทษที่ได้สัดส่วนกับความรุนแรงของความผิดและสอดคล้องกับภูมิหลังของผู้กระทำผิด และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยยกตัวอย่างความสำเร็จของมาตรการที่มีใช้การคุมขังในประเทศในภูมิภาคอาเซียน นอกจากนี้ ดร.นันทิ จิตสว่าง รองผู้อำนวยการ TIJ ได้ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและอภิปรายในหัวข้อ “ก้าวใหม่ของงานคุมประพฤติ” มีผู้เข้าร่วมกว่า 180 คน จากหลากหลายหน่วยงาน อาทิ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงแรงงาน และกระทรวงสาธารณสุข

Expert talk on Gender-Based Violence in Southeast Asia: Solutions and Ways Forward

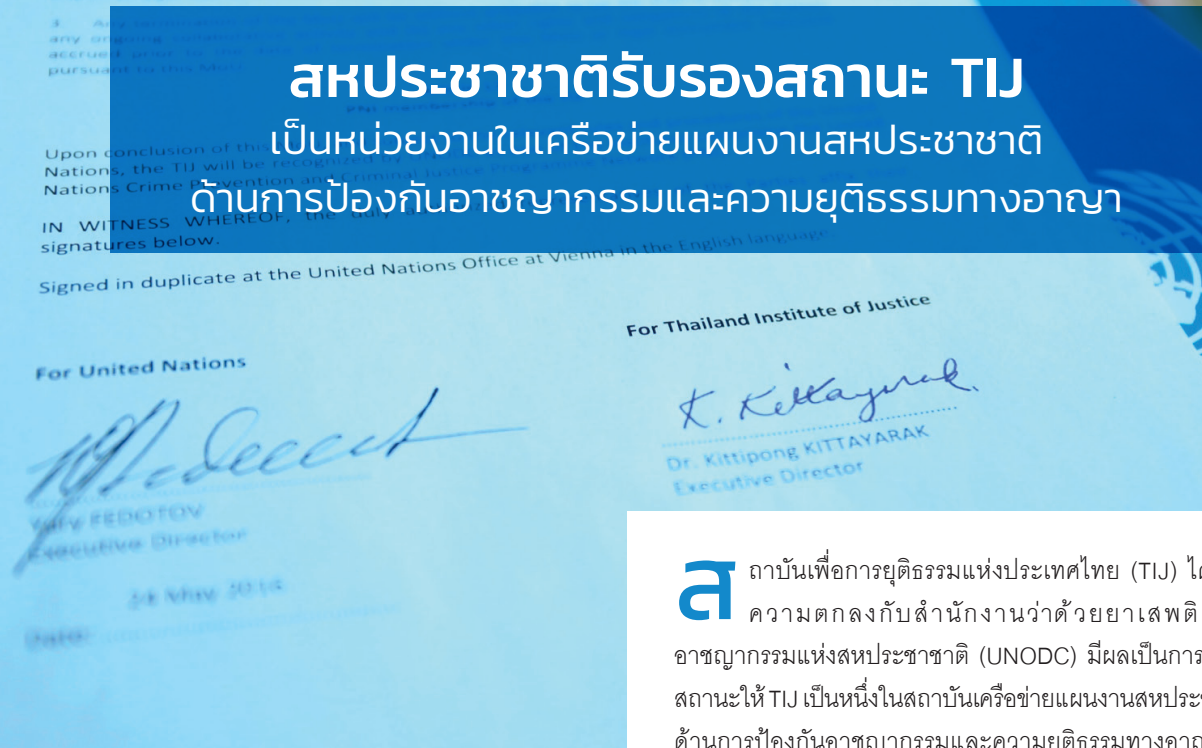

เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2558 - TIJ ร่วมกับสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย จัดงาน “Expert talk on Gender-Based Violence in Southeast Asia: Solutions and Ways Forward” ในประเด็นความรุนแรงทางเพศ (Gender-based Violence) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ คำแนะนำ ประสบการณ์ ระหว่างประเทศโดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีผู้เข้าร่วมประกอบด้วย ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐและผู้แทนประจำสถานเอกอัครราชทูตประเทศประจำประเทศไทย

โดยมี Dr. Mary Ellsberg ผู้เชี่ยวชาญรับเชิญจาก The George Washington University’s Global Women’s Institute – GWI พุดคุยนำเสนอข้อมูลและกรณีศึกษา โดยเน้นย้ำถึงพัฒนาการและความสำเร็จของการป้องกันความรุนแรงต่อผู้หญิงที่เกิดขึ้นในรอบ 20 ปีที่ผ่านมา และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและสอบถาม นอกจากนี้ นางสาว สลิล อารุช เครือข่ายเยาวชน SpeakUpSpeakOut ของ TIJ ยังได้ร่วมเสัาถึงประสบการณ์ แนวคิด ในด้านการรณรงค์เพื่อยุติความรุนแรงต่อผู้หญิงด้วย

สหประชาชาติรับรองสถานะ TIJ

เป็นหน่วยงานในเครือข่ายแผนงานสหประชาชาติ ด้านการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) ได้บรรลุความตกลงกับสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) มีผลเป็นการรับรองสถานะให้ TIJ เป็นหนึ่งในสถาบันเครือข่ายแผนงานสหประชาชาติด้านการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญาหรือ United Nations Crime Prevention and Criminal Justice Programme Network of Institutes – PNIs อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2559 ณ สำนักงานสหประชาชาติ ณ กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย

พิธีลงนามในวันดังกล่าวมีขึ้นระหว่างการประชุมประจำปีของคณะกรรมการสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา (Commission on Crime Prevention and Criminal Justice หรือ CCPCJ) สมัยที่ 25 ระหว่าง ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย กับ นายยูริ เฟโดตอฟ (Mr.Yury Fedotov) ผู้อำนวยการบริหารสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) และผู้อำนวยการใหญ่สำนักงานสหประชาชาติ ณ กรุงเวียนนา (UNOV)

แผนงานสำคัญของ TIJ ภายหลังจากการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายสถาบัน PNI นั้น จะยังมุ่งเน้นกิจกรรมวิชาการเพื่อส่งเสริมการนำมาตรฐานและบรรทัดฐานระหว่างประเทศไปปรับใช้เพื่อยกระดับมาตรฐานการทำงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้สามารถอำนวยความสะดวกได้อย่างเท่าเทียม บรรลุผล และตรวจสอบได้ โดยสาขาที่ TIJ มุ่งเน้นและมีความถนัดอยู่เดิมจะเสริมให้เข้มข้นมากยิ่งขึ้นและขยายขอบเขตงานให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญในระดับระหว่างประเทศใหม่ๆ ด้วย

สมาชิก PNI

สถาบันที่เก่าแก่ที่สุดที่เข้าร่วมในเครือข่ายคือ สถาบันป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของสหประชาชาติ ภาคพื้นเอเชียและตะวันออกไกล (UNAFEI) ซึ่งก่อตั้งตั้งแต่ปี 1962 ณ ประเทศญี่ปุ่น ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประเทศในภูมิภาค เอเชียตะวันออกไกล แต่ปัจจุบันภูมิภาคนี้มีสถาบัน PNI เพิ่มขึ้น ประกอบด้วย Korean Institute of Criminology (KIC) สาธารณรัฐเกาหลีใต้ และ College for Criminal Law Science of Beijing Normal University (CCLS) สาธารณรัฐประชาชนจีน

TIJ เป็นสถาบันลำดับที่ 18 ของโลก และเป็นแห่งแรกในภูมิภาคอาเซียน

ประโยชน์ต่อประเทศไทย

ประเทศไทยจะได้รับประโยชน์จากการมีสถานะเป็น PNI ของ TIJ อย่างน้อยใน 2 มิติ ดังนี้

ช่วยสร้างบทบาทนำของไทยในเวทีระหว่าง ประเทศ และในเวทีอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้เสาหลัก ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน เนื่องจาก TIJ เป็นสถาบันแรก ในภูมิภาคที่ได้รับการรับรองสถานะ เป็น PNI นอกจากนี้ ยังเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ ที่ดีของประเทศไทยในระยะยาว

สร้างความเข้มแข็งทางวิชาการให้แก่หน่วยงาน ของไทย โดยให้ประโยชน์จากเครือข่าย PNI ทั่วโลกซึ่งมีความ เชี่ยวชาญเฉพาะในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ พัฒนาระบบงานยุติธรรม ให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้อง กับมาตรฐานสากลและการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

นอติตการลงโทษโดยวิธีการจำคุกเป็นที่นิยม ในหลายประเทศทั่วโลก อย่างไรก็ตามก็ติโทษจำคุก เป็นกระบวนการจำกัดเสรีภาพที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และชื่อเสียงรวมทั้งก่อให้เกิดผลกระทบทางอ้อมต่อครอบครัวผู้กระทำผิด และสร้างมลทินแก่บุคคลผู้นั้นเป็นระยะเวลา นานหรือตลอดชีวิต จึงจะเห็นได้ว่าอดีตผู้ต้องขัง จำนวนไม่น้อยที่ล้มเหลวกับการสร้างชีวิตใหม่ หลังออกจากเรือนจำเนื่องจากไม่ได้รับการยอมรับ จากครอบครัวและสังคม ได้หวนกลับไปทำ ความผิดอีกครั้ง นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญหลายท่าน ยังเสนอแนะว่าแม้จะถูกสร้างมาเพื่อเป็น สถานทีในการแก้ไขพฤติกรรมผู้กระทำผิด แต่แท้จริงแล้วมันคือโรงเรียนที่บ่มเพาะทักษะ อาชญากร ผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ระหว่างผู้ต้องโทษด้วยกัน ดังนั้น จึงเกิดคำถามว่า การใช้โทษจำคุกที่อาศัยงบประมาณของรัฐ จำนวนมหาศาลนั้น สามารถลดการเกิด อาชญากรรม และสร้างความปลอดภัยในสังคม ได้อย่างมีประสิทธิภาพจริงหรือไม่

รู้จักกับ ข้อกำหนดโตเกียว

TOKYO RULES

กับการลงโทษโดยไม่ใช้เรือนจำ

ชลธิช ชื่นอุระ-

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนานาประเทศจึงได้เริ่มหันมาให้ความสนใจกับมาตรการการลงโทษรูปแบบอื่นๆ ที่ไม่ใช่การจำคุก อาทิ การคุมประพฤติ การทำงานสาธารณะ ยุติธรรมชุมชน และชุมชนบำบัด ซึ่งแนวคิด การใช้มาตรการทางเลือกแทนการใช้เรือนจำนั้นสอดคล้องกับกรอบความคิดทางอาชญาวิทยาปัจจุบัน ที่เชื่อว่า ปัจจัยที่ทำให้คนกระทำผิดนั้นอาจมาจากเหตุจากทางจิตใจหรือร่างกายของบุคคลที่กระทำผิดเอง หรือเหตุจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เป็นมูลเหตุชักจูงบุคคลให้กระทำผิด ดังนั้น ในการแก้ไขผู้กระทำผิด ให้เป็นคนดีจึงจำเป็นต้องแก้ไขที่ต้นเหตุ และวัตถุประสงค์ของโทษทางอาญาจึงควรมุ่งเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟู มากกว่าเพียงเพื่อตัดผู้กระทำผิดออกจากสังคม

“

การจำคุกไม่ควรนำมาใช้กับผู้กระทำผิดเล็กน้อย ตลอดจนผู้กระทำผิดที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการจำคุกส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน และสร้างตราบาปให้กับบุคคลนั้นๆ ก่อให้เกิดอุปสรรคในการกลับมาใช้ชีวิตในสังคมหลังจากพ้นโทษ

”

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ข้อบัญญัติของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติโดยที่ 45/110 ว่าด้วยมาตรฐานขั้นต่ำสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการที่มีโทษคุมขัง หรือ ข้อกำหนดโตเกียว (วันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1990)

คำอธิบายมาตรฐานขั้นต่ำสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการที่มีโทษคุมขัง หรือ ข้อกำหนดโตเกียว (สหประชาชาติ ค.ศ. 1993)

ในปัจจุบันแม้ว่าแต่ละประเทศจะมีกฎหมายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้มาตรการทางเลือกแทนการจำคุกของตนเอง แต่เหล่าประเทศสมาชิกสหประชาชาติก็เห็นชอบร่วมกันในการนำเอามาตรฐานขั้นต่ำสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการที่มีโทษการคุมขัง หรือ ข้อกำหนดโตเกียว (United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures – the Tokyo Rules) มาเป็นแนวทางการพัฒนากฎหมายและรูปแบบมาตรการทางเลือกแทนการจำคุก โดยข้อกำหนดโตเกียวยุติครั้งแรกขึ้นโดยสถาบันการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดของสหประชาชาติ ภาคพื้นเอเชียและตะวันออกไกล (United Nations Asia and Far East Institute for the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders - UNAFEI) ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญระหว่างประเทศ โดยเป็นไปตามข้อมติคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Council - ECOSOC) เมื่อปี ค.ศ. 1986 ซึ่งในเวลาต่อมา ข้อกำหนดโตเกียวถูกนำเข้าสู่การพิจารณาของที่ประชุม UN Crime Congress สมัยที่ 8 ในช่วงเดือนกันยายน ค.ศ. 1990 และได้รับการรับรองโดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติโดยข้อมติที่ 45/110 เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม ค.ศ. 1990

ข้อกำหนดโตเกียวให้ความสำคัญกับมิติที่สำคัญ 3 ด้าน คือ สิทธิของผู้กระทำผิด สิทธิของผู้เสียหาย และความปลอดภัยและการป้องกันอาชญากรรมในสังคม ภายใต้กรอบความคิดที่ว่า การควบคุมผู้กระทำผิดไว้ในเรือนจำนั้นควรใช้อย่างจำกัด โดยใช้กับผู้กระทำผิดร้ายแรง มีความเสี่ยงสูงที่จะกระทำผิดซ้ำ และเป็นอันตรายต่อสังคมเท่านั้น ทั้งนี้ การจำคุกไม่ควรนำมาใช้กับผู้กระทำผิดเล็กน้อย ตลอดจนผู้กระทำผิดที่มีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการจำคุกส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและชุมชน และสร้างตราบาปให้กับบุคคลนั้นๆ ก่อให้เกิดอุปสรรคในการกลับมาใช้ชีวิตในสังคมหลังจากพ้นโทษ

ภายใต้บทบัญญัติแห่งข้อกำหนดโตเกียว กลุ่มผู้กระทำผิดความผิดเล็กน้อย (ซึ่งรวมถึงจำเลยในคดีและผู้ต้องสงสัย) ควรได้รับโอกาสในการแก้ไขปรับปรุงตนเอง และได้ใช้ชีวิตและทำหน้าที่ของตนต่อไปในสังคมภายใต้เงื่อนไขการควบคุมที่กำหนดขึ้น โดยไม่ถูกตัดโอกาสในการศึกษา การทำงาน และไม่ถูกตัดขาดจากครอบครัว ข้อกำหนดโตเกียวได้วางแนวทางการนำมาตรการที่มีโทษการคุมขังในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นช่วงก่อนการพิจารณาคดีของศาล การพิจารณากำหนดโทษ และภายหลังศาลมีคำพิพากษาจำคุก เพื่อลดการใช้การลงโทษจำคุกให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

มาตรการที่มีโทษการคุมขังในประเทศไทยมีหลายรูปแบบ อาทิ การพักการลงโทษ (parole) ที่สามารถให้นักโทษที่มีความประพฤติดีที่ได้รับโทษมาแล้ว 1 ใน 3 ได้รับการปล่อยตัวเพื่อไปรับการคุมประพฤติในชุมชนแทนการจำคุกในเรือนจำจนกว่าจะพ้นโทษตามคำพิพากษา หรือการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) หรือเครื่องมือที่ใช้ติดตามตัวเพื่อจำกัดการเดินทางและอาณาเขตในการเคลื่อนไหว โดยมาตรการต่างๆ เหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มทางเลือกในการลงโทษและลดปัญหาความแออัดภายในเรือนจำ

ในปัจจุบันที่หลายประเทศกำลังประสบปัญหาประชากรผู้ต้องขังเพิ่มสูงขึ้น การใช้มาตรการลงโทษอื่นแทนการจำคุกนั้นยังสามารถลดปัญหานักโทษต้นเรือนจำและลดค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูผู้ต้องขังจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม การจะใช้มาตรการเหล่านี้ให้เกิดผลสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจและความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากตัวผู้กระทำผิดเอง ครอบครัว และสังคมที่ยอมเปิดใจรับรูปแบบการลงโทษอื่นที่ไม่ใช่การจำคุก และไม่ยึดติดกับแนวความคิดเดิมที่ว่า การลงโทษจำคุกเท่านั้นจึงจะสาสมกับการกระทำผิดอาญา เพราะท้ายที่สุดแล้วหากกระบวนการยุติธรรมไม่ได้ใช้วิธีการลงโทษที่ได้สัดส่วนและสอดคล้องกับลักษณะความผิดที่บุคคลนั้นได้กระทำแล้ว ผลเสียก็จะตกอยู่ที่สังคมและประชาชนทั่วไปนั่นเอง

SMR

THE NELSON MANDELA RULES

ก้าวใหม่ของงานราชทัณฑ์

สุครักษ์ สุวรรณานนท์
บรรณรักษ์ กองมาก

เชื่อว่าทุกคนที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังหรือสนใจศึกษาในเรื่องนี้ ล้วนรู้จัก ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หรือ Standard Minimum Rules for the Treatment of Offender (SMR) ซึ่งเป็นมาตรฐานระหว่างประเทศที่ยังคงวางแนวทางเรื่องการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ถูกตัดสินโทษโดยการจำคุกเสรีภาพอยู่ในเรือนจำหรือสถานที่คุมขังลักษณะต่างๆ

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำที่ว่านี้ ได้รับมติเห็นชอบโดยประเทศสมาชิกในที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด สมัยที่ 1 (First United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders) เมื่อปี ค.ศ. 1955 และได้รับการรับรองจากคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมแห่งสหประชาชาติ (Economic and Social Council) ในปี 1957 จนผ่านมากว่าครึ่งศตวรรษ หลายภาคส่วนเล็งเห็นถึงความสำคัญในการปรับปรุง SMR ให้ทันสมัย ทั้งนี้เป็นเพราะตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามาตรฐานระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนก้าวหน้าไปมาก ในปี 2010 ที่ประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติได้ประกาศมติของคณะกรรมการว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา จึงเห็นชอบให้มีการทบทวนข้อกำหนดดังกล่าวให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมปัจจุบัน โดยมีการจัดตั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนานาชาติ (Open-ended Intergovernmental Expert Group) อันประกอบด้วยนักวิชาการ NGOs และองค์กรระหว่างประเทศ จัดการประชุม 4 ครั้ง ในระหว่างระยะเวลาห้าปี และหยิบยกเอาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จากประเทศสมาชิกทั้งหลายมาใช้ประกอบการพิจารณา จนเมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2015 ที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติจึงได้มีมติ

เป็นเอกฉันท์รับรองข้อกำหนดฉบับปรับปรุงใหม่ และให้ใช้ชื่อว่่าข้อกำหนดแมนเดลา เพื่อเป็นการระลึกถึง เนลสัน โรลีหลาลา แมนเดลา (Nelson Rolihlahla Mandela) อดีตประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ รัฐบุรุษระดับโลกผู้ที่อุทิศตนเพื่อยุติการแบ่งแยกสีผิวต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย ความเสมอภาค และความเสมอภาคในทุกลัทธิสังคม ด้วยเขาเคยถูกจำคุกนานกว่า 27 ปี จากการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านความอยุติธรรมของนโยบายเหยียดสีผิว ณ เวลานั้น ข้อกำหนดแมนเดลา ยังคงไว้ซึ่งโครงสร้างและสาระสำคัญของ SMR ฉบับเก่า แต่ทบทวนและปรับปรุง 8 ประเด็นหลัก เพื่อตอบสนองอุปสรรคและความท้าทายจากยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ประกอบด้วย

- การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังด้วยความเคารพต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

ตั้งแต่ในครั้งแรก (บทบังคับใช้ทั่วไป หลักการพื้นฐาน) ข้อกำหนดแมนเดลา ระบุไว้ชัดเจนว่าห้ามการกระทำทรมานการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม และวางแนวปฏิบัติในทุกขั้นตอนกระบวนการตามหลักการดังกล่าว

- การยกระดับบริการด้านการแพทย์และสุขภาพ

ข้อกำหนดระบุว่ารัฐต้องรับผิดชอบการให้บริการด้านสุขภาพแก่ผู้ต้องขัง โดยควรอยู่ในมาตรฐานที่ไม่แตกต่างจากบริการสุขภาพของประชาชนทั่วไป รวมทั้งยังกำหนดแนวทางเกี่ยวกับบริการสุขภาพที่ควรมีอยู่ประจำในสถานที่คุมขังไว้อย่างละเอียด

- มาตรการด้านวินัยและการลงโทษผู้ต้องขัง

ข้อกำหนดในส่วนนี้มีการปรับปรุงค่อนข้างมาก โดยเน้นห้ามการลงโทษทางวินัยที่เข้าข่ายการทรมานร่างกาย หรือลดรอนปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็น เช่น การขังในที่มืด หรือการบังคับงัดน้ำและอาหาร ทั้งยังเพิ่มข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาและเงื่อนไขในการขังเดี่ยว

และการห้ามใช้เครื่องพันธนาการที่ก่อความเจ็บปวดต่อร่างกาย ทั้งยังสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมใช้วิธีปฏิบัติเชิงป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งซึ่งจะนำไปสู่การกระทำผิดวินัย เพื่อหลีกเลี่ยงความจำเป็นในการลงโทษผู้ต้องขัง

- **การตรวจสอบกรณีการเสียชีวิตและการทรมานในระหว่างการควบคุมตัว**

มีการกำหนดแนวทางการรายงานเหตุ การสอบสวน และการแจ้งข่าวแก่ญาติในกรณีดังกล่าว ทั้งนี้เนื้อหาในส่วนของกรจัดเก็บทะเบียนประวัติผู้ต้องขังก็ระบุให้ต้องบันทึกเหตุการณ์และข้อร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับการถูกรุขการทรมาน การถูกทำร้ายหรือปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมและการบาดเจ็บที่เกิดขึ้นด้วย

- **การคุ้มครองผู้ต้องขังที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ**

แม้จะไม่มีส่วนที่กล่าวถึงแนวปฏิบัติที่ควรเป็นสำหรับผู้ต้องขังกลุ่มเปราะบางไว้เป็นการเฉพาะ แต่ข้อกำหนดก็เน้นให้ความสำคัญกับกระบวนการคัดกรอง และการปฏิบัติต่างๆ ที่ต้องพิจารณาอย่างเหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละราย เพื่อประสิทธิภาพในการบำบัดฟื้นฟูและคืนผู้พ้นโทษสู่สังคม นอกจากนี้ยังมีการระบุถึงผู้ต้องขังลักษณะพิเศษไว้ในหลายที่ เช่น การจัดสถานที่และบริการทางการแพทย์ที่เหมาะสมแก่ผู้ต้องขังหญิงตั้งครรภ์ จนถึงการคลอดบุตรและการดูแลหลังคลอด การห้ามไม่ให้ปฏิบัติต่อเด็กติดผู้ต้องขังเสมือนเป็นผู้ต้องขัง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่มีภาวะผิดปกติทางสุขภาพกายหรือสุขภาพจิต รวมถึงการดูแลผู้ต้องขังต่างชาติและไร้สัญชาติ

- **การเข้าถึงความช่วยเหลือทางกฎหมาย**

ข้อกำหนดใหม่ได้ขยายกรอบความช่วยเหลือทางกฎหมายที่ควรจัดให้ผู้ต้องขังจากเดิมที่เน้นเฉพาะผู้ต้องขังระหว่างรอการพิจารณาคดี ให้ครอบคลุมมากขึ้นตามมาตรฐาน UN Legal Aid Principles and Guidelines ปี ค.ศ. 2012

- **การสร้างกลไกที่ผู้ต้องขังสามารถร้องเรียนและการตรวจสอบโดยหน่วยงานอิสระจากภายนอก**

ข้อกำหนดวางแนวทางการร้องเรียน เพื่อให้ผู้ต้องขังไม่ต้องเสี่ยงรับผลอันไม่พึงประสงค์จากการกล่าวหาผู้มีอำนาจ และในการตรวจสอบข้อร้องเรียนดังกล่าวก็กำหนดให้มีกระบวนการตรวจสอบทั้งภายในและจากหน่วยงานภายนอกที่มีอิสระและเป็นกลาง ทั้งยังให้แนวทางการสืบสวนและการจัดทำรายงานผลการสืบสวนข้อร้องเรียนโดยละเอียด

- **การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง**

ข้อกำหนดให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ทั้งก่อนเริ่มงานและการเพิ่มพูนศักยภาพอย่างต่อเนื่อง โดยควรให้ความรู้เกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีและเป็นปัจจุบัน อาจรวมถึงเรื่องการควบคุมความมั่นคง การใช้กำลัง และเครื่องพันธนาการ การจัดการกับผู้ต้องขังที่มีพฤติกรรมรุนแรง และเทคนิควิธีการเชิงป้องกันต่างๆ

จะเห็นได้ว่าข้อกำหนดแมนเดล่านั้น มีเนื้อหาที่คำนึงถึงการเคารพสิทธิมนุษยชน สอดคล้องอย่างยิ่งกับอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย

นับเป็นความก้าวหน้าสำคัญที่นานาประเทศสามารถตกลงกันให้มีข้อกำหนดมาตรฐานใหม่ที่ทันสมัยและมีรายละเอียดชัดเจนเช่นนี้ ประเทศสมาชิกทั้งหลายจึงควรร่วมกันเผยแพร่ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับข้อกำหนดแมนเดล่า และทบทวนพัฒนาการปฏิบัติงานด้านการควบคุมผู้ต้องขัง เพราะการปฏิบัติที่เหมาะสม เป็นวิธีเดียวที่จะทำให้ผู้ต้องขังพร้อมรับการบำบัดฟื้นฟู นำไปสู่ความสำเร็จในการคืนคนดีสู่สังคมต่อไป

ข้อกำหนดแมนเดล่า มีสถานะแตกต่างจากข้อกำหนดกรุงเทพหรือไม่ อย่างไร

ข้อกำหนดทั้งสองมีลักษณะเป็นมาตรฐานระหว่างประเทศที่ไม่มีสภาพบังคับ (non-binding) ถือเป็นเครื่องมือที่ประเทศสมาชิกตกลงกันว่าสามารถใช้เป็นแนวทางปฏิบัติที่พึงประสงค์ แต่ไม่ได้กำหนดโทษไว้สำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม ในทางกฎหมายระหว่างประเทศเรียกกันว่า “soft law”

ข้อกำหนดแมนเดล่า หรือชื่อเต็มคือ United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules) ถือเป็นข้อกำหนด SMR ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหา (updated version) และตั้งชื่อเสียใหม่ จึงถือว่าเป็นการทดแทนข้อกำหนด SMR ฉบับเดิม

ส่วนข้อกำหนดกรุงเทพ หรือ United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-custodial Measures for Women Offenders ยกร่างขึ้นเพื่อเป็นส่วนเพิ่มเติมของ SMR ขยายความเฉพาะในประเด็นความละเอียดอ่อนทางเพศที่จำเป็นต้องวางหลักให้แตกต่างเป็นพิเศษจากหลักการใหญ่ อีกนัยหนึ่งคือข้อกำหนดกรุงเทพ ควรจะต้องพิจารณาใช้ควบคู่กับ SMR ปัจจุบันก็คือใช้ควบคู่กับ SMR ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหา หรือข้อกำหนดแมนเดล่านั้นเอง

นอกจากนี้ยังมีข้อกำหนดที่น่าสนใจในสาขานี้ก็คือ ข้อกำหนดโตเกียว หรือ United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules) ที่วางหลักการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดโดยมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขัง

ดูเพิ่มเติม

“United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (the Nelson Mandela Rules)”, A/RES/70/175, Resolution adopted by the General Assembly on 17 December 2015 http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/175

“Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners” <http://www.penalreform.org/priorities/global-advocacy/standard-minimum-rules/>

TIJ และ UNODC เปิดตัวโครงการร่วมเพื่อการต่อต้าน การค้ามนุษย์ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง

สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (TIJ) ร่วมกับสำนักงานป้องกันยาเสพติดและปราบปรามอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) ได้จัดกิจกรรมเปิดตัวโครงการร่วมเพื่อการต่อต้านการค้ามนุษย์ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง หรือ TIJ-UNODC Joint Project on Countering Human Trafficking in Greater Mekong Sub-region ไปเมื่อวันที่ 11 มกราคม 2559 ที่ผ่านมา โดยมี Mr. Jeremy Douglas ผู้แทน UNODC ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และแปซิฟิก และ ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ ผู้อำนวยการ TIJ ร่วมลงนามในหนังสือสัญญาบริจาคเงินสนับสนุนโครงการ โดย TIJ สนับสนุนงบประมาณสำหรับการดำเนินโครงการในระยะที่หนึ่งเพื่อเป็นทุนตั้งต้น (seed money)

จำนวน 7.5 ล้านบาท สำหรับ UNODC รับผิดชอบในการแสวงหาผู้สนับสนุนเพิ่มเติมจากประเทศสมาชิกหรือองค์กรผู้บริจาคอื่น และจัดสรรงบประมาณในการดำเนินโครงการสำหรับระยะต่อไป

การดำเนินโครงการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายต่อต้านการค้ามนุษย์ของประเทศกัมพูชา ลาว และเมียนมาร์ อันเป็นประเทศต้นทางของปัญหาการค้ามนุษย์ที่มีไทยเป็นทางผ่านหรือปลายทาง และเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการต่อต้านการค้ามนุษย์ของประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์กับ UNODC ซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี

แผนการดำเนินโครงการเป็นแผนระยะยาว 3 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2559 - 2561 ประกอบด้วยกิจกรรมหลากหลาย เช่น การศึกษาวิจัยเส้นทางการค้ามนุษย์ในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง การจัดกิจกรรมเผยแพร่รายงานผลการศึกษาวิจัย ตลอดจนการผลิตหลักสูตรฝึกอบรมพนักงานอัยการและพนักงานสอบสวนในประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้สามารถระบุการกระทำที่เป็นองค์ประกอบของความผิดค้ามนุษย์และสามารถดำเนินคดีในชั้นต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยในกิจกรรมเปิดตัวโครงการครั้งนี้ มีผู้แทนจากสถานทูตต่างๆ ในประเทศไทย เอกอัครราชทูตออสเตรเลีย แคนาดาและเดนมาร์กประจำประเทศไทย ผู้แทน UNODC ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ ผู้แทนกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และผู้แทนสำนักงานศาลยุติธรรม เข้าร่วมกว่า 30 คน

มายาคติเกี่ยวกับ “ผู้หญิงขี้คุก”

ภาพยนตร์หลายเรื่องได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของผู้หญิงในคุกที่ทุกตัวละครต่างก็มีความร้ายกาจกว่าผู้หญิงปกติ เรื่องราวต่างๆ ก็ถูกเติมแต่งสีสันเต็มไปด้วยความตื่นเต้น การต่อสู้เอาตัวรอด การทะเลาะเบาะแว้ง เพื่อตอบใจทยี่ในการให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมเป็นหลัก

อย่างไรก็ดี ผู้หญิงเหล่านี้แท้จริงเป็นใครมาจากไหน และชีวิตจริงเขาเป็นอย่างไร เป็นมิติที่สังคมยังขาดการรับรู้และยากที่จะเข้าถึง โดยทั่วไปบทบาทของ “ผู้หญิง” มักถูกกำหนดโดยขนบธรรมเนียมและบรรทัดฐานสังคม ที่คาดหวังว่าจะต้องเรียบร้อย อ่อนน้อม เป็นสุภาพสตรี และจะต้องประพฤติตัวให้อยู่ภายใต้กรอบธรรมเนียมปฏิบัติ ทั้งในฐานะลูกสาว ภรรยา และแม่

ผู้หญิงที่ใช้ชีวิตนอกความคาดหวังของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนที่ทำความผิดไม่ว่าจะเล็กน้อยน้อย ติดยาเสพติด หรือค้าบริการทางเพศ มักจะถูกมองว่าเป็น “หญิงชั่ว” และมีภาพลักษณ์ที่เลวร้ายยิ่งกว่าผู้ชายที่ทำความผิดแบบเดียวกัน สมควรถูกลงโทษหรือถูกจองจำไว้ในคุก เพื่อให้สาสมกับอาชญากรรมที่ตนเป็นผู้ก่อ

แต่จะมีใครรู้มัยว่า ที่จริงแล้วผู้หญิงในคุกนั้นก็ไม่ได้ต่างจากผู้หญิงธรรมดาที่เราพบเจอได้ในชีวิตประจำวัน

ผู้หญิงในคุกเกือบทั้งหมดไม่ใช่คนที่อันตรายหรือโหดร้ายอย่างที่เราเห็นในหนัง ไม่ใช่ฆาตกรต่อเนื่องหรืออาชญากรโดยสันดาน ในทางตรงกันข้าม ผู้หญิงเหล่านี้ส่วนมากเป็นผู้ที่ทำความผิดเล็กน้อยเพราะความจำเป็นในการทำเลี้ยงครอบครัวหรือดูแลลูก และอีกไม่น้อยที่ติดคุกเพราะร่วมอยู่ในการกระทำความผิด ที่ตนไม่ใช่ตัวการหลัก จะเห็นว่ก่อนจะมาถึงจุดนี้ พวกเธอก็เป็นเพียงผู้หญิงธรรมดาที่พยายามทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ในฐานะสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัว ในฐานะลูกสาวหรือแม่ที่ต้องดิ้นรนเพื่อเป็นที่พึ่งของอีกหลายๆ ปากท้อง จนจำต้องตกอยู่ในสถานการณ์ที่บีบให้เลือกเดินทางที่ไม่ดี จะเห็นว่าพวกเธอเหล่านี้ ไม่ได้ตั้งใจจะอยู่ในกรอบธรรมเนียมของสังคม แต่ตรงกันข้าม พวกเธอพยายามเพื่อต่อกรกับความคาดหวัง ความรับผิดชอบที่บีบรัดจนอ่อนแอเกินกว่าจะยืนหยัดเพื่อตัวเอง หลายๆ คนจมอยู่กับปัญหารอบด้าน จนตามีติดบอด มองไม่เห็นว่ผู้หญิงธรรมดาๆ อย่างเธอจะทำอะไรให้ดีกว่านี้ได้

ก้าวที่ผิดพลาดนำเธอเข้ามาอยู่ในคุกซึ่งเปรียบเสมือนโรงเรียนประจำแห่งฝันร้ายที่เวลาเดินเข้าจวนเกือบหยุดนิ่ง แต่อย่างน้อยในที่แห่งนี้พวกเธอก็จะไม่ถูกตัดสินว่าอ่อนแอ ใจ หรือเลว เพราะทุกคนต่างเคยตกอยู่ในสถานการณ์ใกล้เคียงกัน เป็นเหมือนโลกสมมุติที่แม้จะห่างไกลจากความสุขสบาย แต่ก็เป็นการเว้นวรรคให้ผู้หญิงเหล่านี้ได้พักฟื้นจิตใจและร่างกาย ทบทวนการกระทำทุกอย่าง รอคอยโอกาสที่จะกลับไปอยู่ในสังคมอีกครั้ง แม้ว่าชีวิตในโลกแห่งอิสรภาพนั้นจะลำบากเพียงใดก็ตาม

การหยิบยื่นโอกาสและการสร้างความเข้มแข็งจึงเป็นสิ่งสำคัญที่พวกเราในสังคมอาจจะช่วยหยุดยั้งไม่ให้ผู้หญิงที่กำลังสับสนต้องเดินทางผิด และช่วยให้ผู้ที่พลาดไปแล้วได้มีโอกาสยืนขึ้นใหม่อีกครั้ง

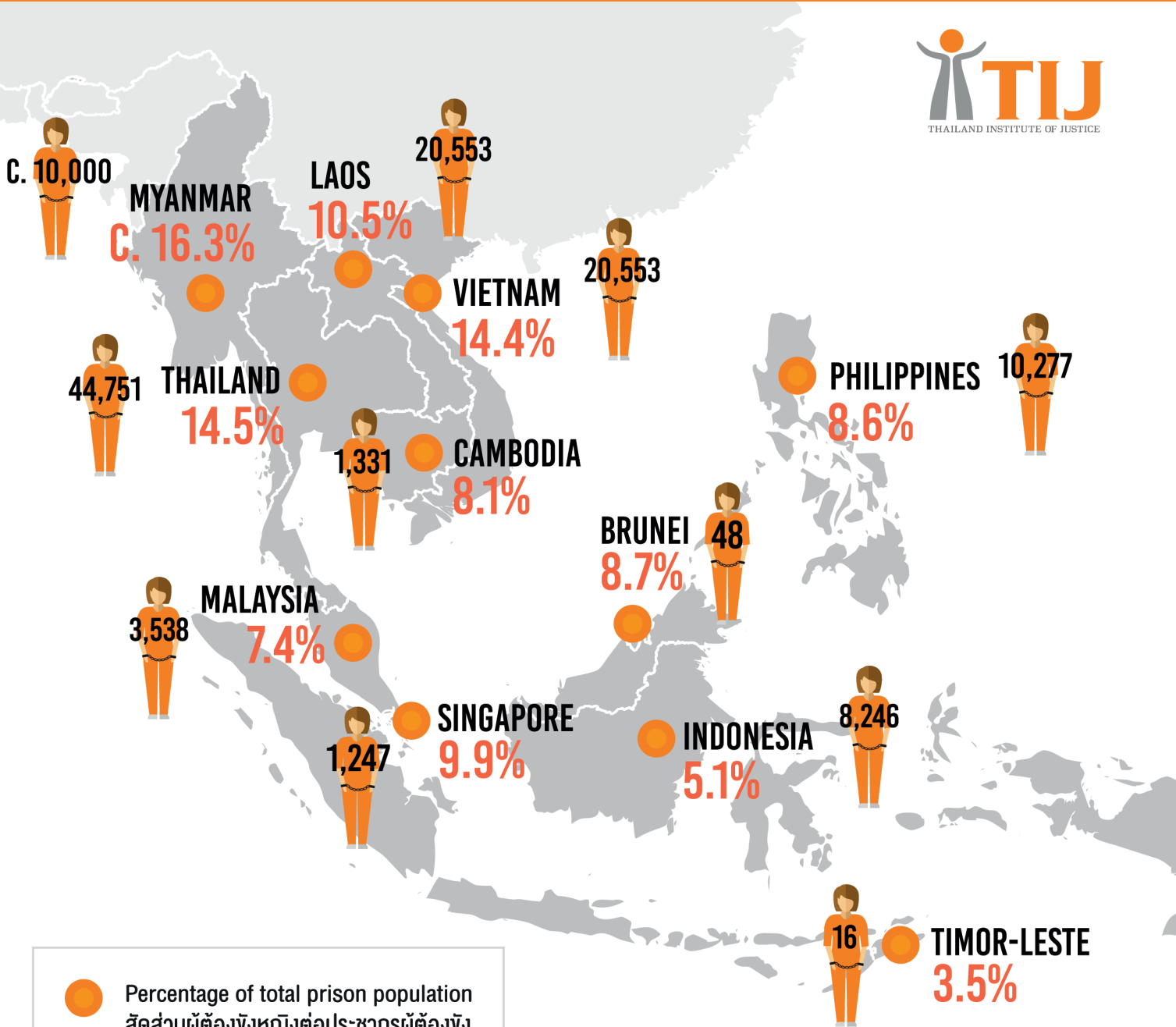
ชลธิษ ชื่นอุระ

หัวหน้ากลุ่มโครงการส่งเสริมการอนุรักษ์กำหนดกรุงทพและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด

FEMALE PRISONERS IN SOUTHEAST ASIA

ผู้ต้องขังหญิงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

Percentage of total prison population สัดส่วนผู้ต้องขังหญิงต่อประชากรผู้ต้องขัง ในแต่ละประเทศ

Female prison population Total จำนวนผู้ต้องขังหญิงในแต่ละประเทศ

Source: World Prison Brief, Institute for Criminal Policy Research *(สถิติปี 2014)